

Горошкіна Олена Миколаївна,
доктор педагогічних наук,
провідний науковий співробітник
відділу профільного навчання
Інституту педагогіки НАПН України,
e-mail: olenagoroshkina@gmail.com

ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

Ключові слова: компетентнісний підхід, мовна освіта, ключові компетентності, предметна компетентність.

Оновлення системи української освіти зумовило кардинальні зміни в усіх її ланках: переосмислення змісту, мети й завдань шкільної освіти сприяло зосередженню уваги науковців і вчителів-предметників на розвиткові й саморозвиткові суб'єктів освітнього процесу, досягненні результатів, необхідних для комфортного входження учнів у соціум, готовності відповідати на виклики XXI століття, сприяти формуванню громадянського суспільства нового типу. Для розв'язання завдань, передбачених Законом України «Про освіту», Державним стандартом базової та повної загальної середньої освіти, концепцією «Нова українська школа», необхідно всі потужні ресурси шкільних навчальних предметів спрямувати на формування в учнів визначених документами предметних і ключових компетентностей, що сприятимуть їхньому професійному становленню, забезпечать успішність і конкурентоспроможність. Розв'язати окреслені завдання зможе лише компетентний учитель, який сам володіє всіма означеними компетентностями й має науково обґрунтований та експериментально перевірений інструментарій для успішного формування їх в учнів. У цьому контексті надзвичайно гостро постало питання підготовки вчителя до реалізації компетентнісного підходу в освітньому процесі.

Науковці визначають компетентнісний підхід як ключову методологію модернізації системи освіти (В. Болотов, В. Сериков), ефективний шлях підвищення якості освіти (Г. Селевко, В. Химинець та ін.), основу реформування освіти (О. Часнікова), один із шляхів досягнення нової якості освіти (Л. Овсієнко). Однак, як свідчить практика, реалізація ідей компетентнісного підходу має серйозні теоретико-методологічні проблеми, що пов'язано передусім з різноманіттям наукових позицій до розкриття його змісту, атрибутивних ознак та ключових понять «компетенція», «компетентність». Індекс активності обговорення феномену компетентності, компетентнісного підходу на наукових конференціях, форумах високий. Значна кількість дисертацій теж присвячена розв'язанню окремих аспектів порушеної проблеми. У результаті дослідники запропонували чимало варіантів визначень ключового поняття, однак семантичне наповнення його донині немає чіткого змісту, а відтак обростає новими смислами.

Аналіз джерельної бази доводить, що впродовж останніх років розроблення науково-методичного забезпечення підготовки вчителя до реалізації компетентнісно орієнтованого навчання стало предметом досліджень Є. Барбіної, І. Богданової, О. Дубасенюк, М. Євтуха, Н. Ничкало, О. Пехоти, О. Савченко, Г. Троцько та ін. Науковці порушують окремі аспекти, пов'язані з розробленням теоретичних засад підготовки вчителя в системі неперервної педагогічної освіти (Л. Вовк, Н. Дем'яненко, Н. Кузьміна, В. Пікельна та ін.), підвищенням кваліфікації педагогічних працівників у системі післядипломної освіти (Н. Клокар, В. Олійник, О. Пехота, В. Сидоренко, Т. Сорочан, Л. Суценко та ін.). Психологічні засади підготовки вчителя до компетентнісно орієнтованого навчання розробляють українські психологи (Г. Балл, І. Бех, В. Доротюк, С. Максименко, Л. Помиткіна, В. Семиченко, В. Чудакова та ін.), однак донині немає системності в розв'язанні означеної проблеми. На часі пошук продуктивних освітніх методик і технологій, які не лише ґрунтуватимуться на застосуванні вчителями теоретичних знань, практичних умінь і навичок, здобутих у закладах вищої освіти, а й сприятимуть розвиткові їхнього досвіду самостійного пошуку й здобування

знань, формуванню наукового мислення, мотивації їх до постійного професійного саморозвитку й самовдосконалення.

Учитель є ключовою фігурою в реалізації провідних напрямів модернізації освіти і в Україні загалом, і в кожному закладі освіти зокрема. Сучасні соціальні виклики потребують від учителя значно більших знань, ніж це було кілька років тому.

Сьогодні освітянам необхідно подолати низку *суперечностей* між:

- рівнем вимог сучасного суспільства до освіти випускників закладів середньої освіти і станом теоретичного й методичного забезпечення освітнього процесу в аспекті формування предметних і ключових компетентностей учнів;

- необхідністю реалізації вимог нормативних і стратегічних освітніх документів та недостатньою розробленістю відповідного науково-методичного забезпечення, що не дозволяє адекватно розв'язувати труднощі, які виникають у процесі формування предметних і ключових компетентностей учнів;

- різотлумаченням змісту предметних і ключових компетентностей, їх ознак, структури та необхідністю розроблення спільної стратегії формування означених компетентностей учителями-предметниками;

- зміною наукової парадигми педагогічних досліджень, наявними інноваційними тенденціями розвитку предметних методик та необхідністю оновлення методичного забезпечення підготовки вчителя до реалізації компетентісно орієнтованого навчання.

Переорієнтування шкільної мовної освіти зі знаннєвого підходу на компетентнісний, зміщує акценти з пріоритетності знань на важливість формування такого загальнопредметного вміння, як розв'язувати проблеми, що виникають у конкретних ситуаціях, інструментом вирішення яких є здобуті знання і набуті вміння й навички.

Значний потенціал містить компетентнісний підхід у навчанні української мови, оскільки саме мова є продуктивним засобом досягнення успішності. Упровадження компетентнісного підходу забезпечує посилення прикладного характеру мовної освіти, що уможливує використання теоретичних знань як практичного засобу пояснення явищ і розв'язання проблем, застосування досвіду успішних дій у конкретних ситуаціях, переорієнтацію з процесу на результат освіти в діяльнісному вимірі, що, своєю чергою, стає імпульсом для добору змісту кожного навчального предмета відповідно до визначеного результату навчання; оновлення навчально-методичного забезпечення освітнього процесу (програм, підручників, посібників, зокрема й електронних); розроблення об'єктивної системи контролю й корекції процесу формування ключових і предметних компетентностей учнів.

Важливим є й той факт, що мова зазнає постійних змін. Як зазначає сучасний мовознавець К. Городенська, «В українській мові за останні двоє десятиріч відбулися помітні зміни: поповнився її словниковий склад за рахунок нових питомих слів і запозичень, стали відмінюваними досі не відмінювані власні назви, аббревіатури та деякі чужомовні одиниці, розширили сферу вживання багато слів, форм слів та синтаксичних конструкцій, посіли належне місце національні зразки словотворення тощо» [1, с. 3].

Відзначені процеси викликають багато труднощів для вчителів-предметників, які можуть досягнути високих результатів лише за умови систематичного підвищення власного науково-теоретичного рівня. Завдання науковців полягає в тому, щоб швидко реагувати на виклики часу, розробити для вчителя дієвий методичний інструментарій задля досягнення мети й завдань шкільної освіти.

Література

Городенська К. Українське слово у вимірах сьогодення К.: КММ, 2014. – 124 с.